

Transparència en la informació financera sobre responsabilitat mediambiental: Efecte de la Resolució de l'ICAC de 2002 en les empreses cotitzades

VICENTE ANTONIO PÉREZ CHAMORRO
Universidad Pablo de Olavide

MARÍA ARACELI CASASOLA BALSELLS
Universidad Pablo de Olavide

Data de recepció: 29/03/13

Data d'acceptació: 16/05/13

RESUM

L'objectiu del treball és analitzar la transparència d'informació financera sobre responsabilitat mediambiental després de l'entrada en vigor de la Resolució de l'ICAC de 25 de març de 2002. Per a això s'ha analitzat mitjançant la metodologia d'anàlisi de contingut la memòria dels comptes anuals d'una mostra de 85 empreses no financeres cotitzades en l'Índex General de la Borsa de Madrid (IGBM) durant els exercicis 2001 i 2002. Els resultats mostren que la norma ha tingut un efecte important en la decisió de divulgar en la memòria d'informació sobre responsabilitat mediambiental. No obstant això, l'estudi de les característiques que presenta aquesta informació indica que la transparència sobre provisions i contingències de caràcter mediambiental continua sent millorable quant a la seva materialitat, origen, i cobertura dels riscos.

PARAULES CLAU

Transparència, responsabilitats mediambientals, anàlisi de contingut, empreses cotitzades, normativa comptable, comptes anuals.

ABSTRACT

The aim of this work is to analyze the transparency of financial information on environmental liability after the entry into force of the ICAC resolution March 25, 2002. This was analyzed by content analysis methodology memory of the annual accounts of a sample of 85 non-financial companies listed on the General Index of the Madrid Stock Exchange (IGBM) during 2001 and 2002. The results show that the rule has had a significant effect on the decision to disclose information in memory on environmental liability. However, the study of the characteristics presented this information indicates that the transparency provisions and environmental contingencies still be improved in terms of its material, origin and risk coverage.

KEYWORDS

Transparency, environmental responsibilities, content analysis, listed companies, accounting standards, annual accounts.

1. Introducció

El present treball es dedica a analitzar la transparència en informació financera sobre responsabilitat mediambiental divulgada en la memòria dels comptes anuals després de l'entrada en vigor de la Resolució de l'ICAC de 25 de març de 2002 (d'ara endavant Resolució ICAC 2002).

Com a conseqüència de l'harmonització amb la regulació comptable europea, la Resolució ICAC 2002 introdueix el concepte de responsabilitat mediambiental en la normativa espanyola (Moneva i altres, 2002) i estableix normes de reconeixement, valoració i informació en els comptes anuals de provisions i contingències mediambientals.

El procés d'harmonització mercantil i comptable ha tingut importants conseqüències en les obligacions de divulgació d'informació mediambiental per a les empreses pertanyents a la Unió Europea. No obstant això, la regulació aprovada als diferents països europeus posa de manifest que s'ha

posat més èmfasi en l'informe de gestió, i en menor mesura en els comptes anuals, com a mitjà de comunicació a les parts interessades de la informació mediambiental corporativa (Pérez, 2007).

No obstant això, una sèrie de treballs han analitzat empíricament la divulgació de la informació financera mediambiental a Espanya en els últims anys (Larrinaga i altres, 2002; Rodríguez i López, 2004; Llena i altres, 2007; Criado i altres, 2008). Aquesta literatura assenyala un augment significatiu en termes generals per les empreses en la decisió de divulgar arran de la Resolució ICAC 2002. No obstant això, també s'assenyala que el grau i nivell de la informació és molt heterogeni en termes de quantitat i qualitat d'informació.

Amb aquestes premisses, el treball analitza la transparència de la informació financera sobre responsabilitats mediambientals a la memòria amb l'objecte de conèixer amb més detall les característiques de la divulgació i l'efecte de la Resolució ICAC 2002 en el compliment per les empreses espanyoles. Per a això s'ha analitzat mitjançant el mètode d'anàlisi de contingut una mostra de 85 empreses cotitzades a l'«Índex General de la Borsa de Madrid» (IGBM) el 2001 i el 2002.

En termes generals, els resultats mostren que la Resolució ICAC 2002 ha tingut un efecte important en la decisió de divulgar responsabilitats mediambientals a la memòria. No obstant això, la transparència sobre informació financera mediambiental és millorable en certs aspectes com la materialitat, origen de les responsabilitats i cobertura dels riscos.

El treball s'estructura de la següent forma. En el segon apartat s'exposen els requeriments introduïts per la Resolució ICAC 2002 en matèria de divulgació d'informació financera sobre responsabilitat mediambiental. En el tercer apartat s'especifica la mostra i metodologia utilitzada en l'anàlisi dels comptes anuals. En el quart apartat s'exposen els resultats de l'anàlisi empírica realitzada sobre la divulgació d'informació financera sobre responsabilitat mediambiental. En el cinquè apartat, es comenten els principals canvis en la regulació sobre informació financera sobre responsabilitat mediambiental després de l'entrada en vigor de la Resolució ICAC 2002. Finalment, s'exposen les conclusions al treball i línies futures de recerca.

2. La resolució de 25 de març de 2002 de l'ICAC i la divulgació d'informació financera sobre responsabilitat mediambiental

La Resolució ICAC 2002 constitueix la primera norma comptable específica sobre comptabilitat financera mediambiental a Espanya. La norma va traslladar les directrius incloses referent a això en la Recomanació de la Comissió de 30 de maig de 2001 (d'ara endavant Recomanació CE 2001) així com d'altres normes elaborades per l'*International Accounting Standard Board* (IASB) a la legislació espanyola (Moneva i altres, 2002).

No obstant això, les empreses espanyoles estaven obligades a divulgar informació financera sobre responsabilitats mediambientals abans que entrés en vigor. Encara que en l'adaptació del PGC al sector elèctric en 1998 es requereix la inclusió d'informació financera mediambiental en la memòria per a aquestes empreses, els requisits introduïts sobre revelació d'informació mediambiental són d'obligat compliment per a totes les empreses (Larrinaga, 1999).

L'obligat compliment dels requeriments introduïts en la normativa comptable del sector elèctric sobre aspectes mediambientals ha quedat posteriorment confirmat mitjançant els models de presentació dels comptes anuals per a ser dipositats en el Registre Mercantil i els successius plans comptables sectorials elaborats per l'ICAC (proveïment i sanejament d'aigua, concessionàries d'autopistes, societats anònimes esportives i vitivinícoles) on s'inclou expressament el requeriment de divulgar determinada informació comptable mediambiental en els comptes anuals.

Un dels elements angulars de la Resolució ICAC 2002 és la definició de *responsabilitats de naturalesa mediambiental*, que són les: «obligacions actuals que es liquidaran en el futur, sorgides per actuacions del subjecte comptable per prevenir, reduir o reparar el dany sobre el medi ambient» (norma 2a, apartat 1r).

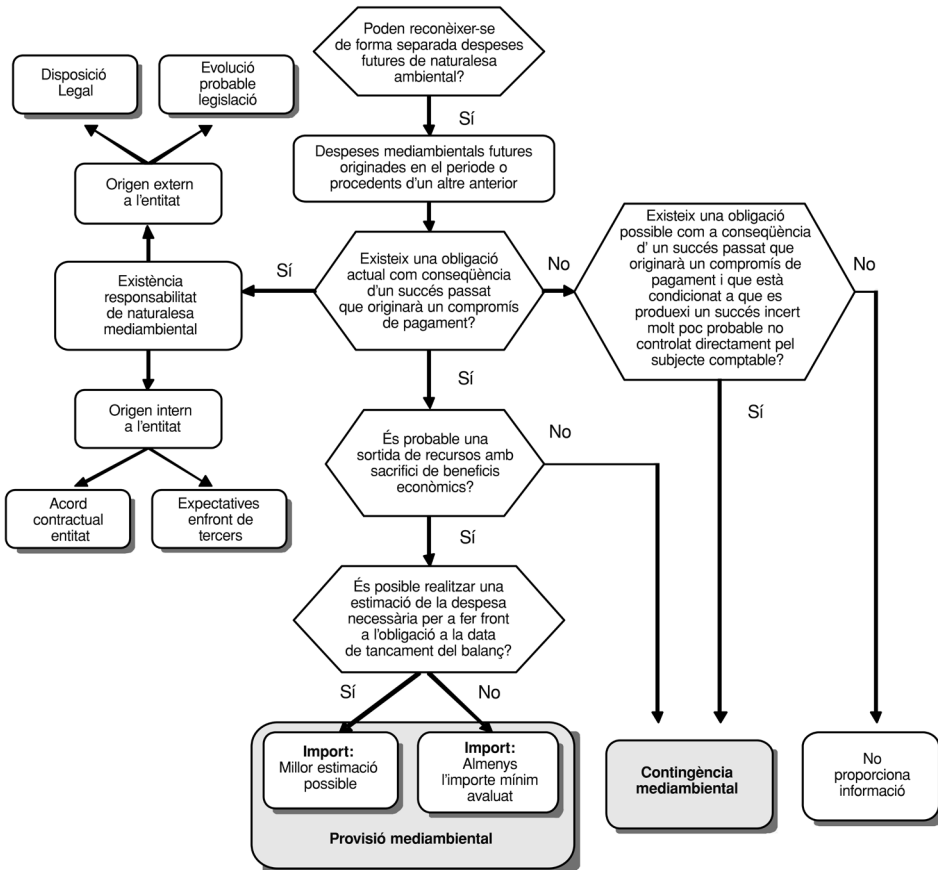
La naturalesa de les responsabilitats pot venir determinada per un origen extern o intern a l'entitat (Moneva i altres, 2002):

- Les responsabilitats externes vénen originades pel compliment de la legislació mediambiental vigent, sancions o litigis en els quals es troba implicada i per canvis en les disposicions legals a què l'empresa no es pot sostreure.
- Les responsabilitats internes s'originen per l'assumpció de responsabilitats de naturalesa contractual i per obligacions implícites o tàcites. En aquest cas s'entén que neix una expectativa enfront de ter-

cers quan l'entitat accepta una responsabilitat ambiental en una declaració pública o la seva actuació tradicional ha consistit en l'assumpció d'aquesta responsabilitat. Per exemple poden citar-se les assumides en la política mediambiental, en l'informe ambiental, o en programes sectorials de protecció ambiental.

A continuació s'exposa el tractament comptable de les responsabilitats mediambientals a liquidar en un futur que poden ser incorporats en els estats financers segons la Resolució ICAC 2002. Si tenim en compte la doctrina comptable, hauria de reconèixer-se un passiu mediambiental cert en el cas que una obligació ambiental actual generi un flux futur de sortida de recursos i no ofereixi dubtes quant al seu import o el seu venciment. No obstant, aquests costos es troben dominats en gran manera per la incertesa, la qual cosa fa que per norma general es distingeixi, segons la probabilitat d'ocurrència, entre provisions i contingències mediambientals (Larrinaga, 1999).

La norma sisena de la Resolució ICAC 2002 recull específicament els criteris generals de reconeixement i valoració de les provisions i contingències mediambientals. Vegeu resum a la figura 1.

Font: Elaboració pròpia a partir de la Resolució de 25 de març de 2002.

Figura 1. Diagrama de flux per al reconeixement dels costos mediambientals futurs com a passius mediambientals segons la Resolució ICAC 2002.

Un cas especial de responsabilitat mediambiental està constituït per les obligacions mediambientals a llarg termini. La Resolució ICAC 2002 dedica la norma vuitena a especificar el tractament que s'ha de seguir per a reconèixer-les, valoració i registre. Les obligacions mediambientals a llarg termini són les *despeses relatives a les activitats de descontaminació i restauració de llocs contaminats, eliminació de residus acumulats i tancament o eliminació d'actius immobilitzats* (norma 8.ª, apartat 1.º).

El criteri seguit per la Resolució ICAC 2002 per a reconèixer-les consisteix a anar dotant sistemàticament una provisió fins al moment en què l'Entitat hagi d'atendre les obligacions (norma 8a, apartat 1r). En el cas d'actius immobilitzats que produeixin danys mediambientals a reparar al final de la seva vida útil, l'Entitat haurà d'efectuar una dotació sistemàtica, en cadascun dels exercicis que s'utilitzin, per la part proporcional de l'estimació de l'import necessari per reparar el dany produït (norma 8a, apartat 2n).

Un aspecte particular en la valoració de les provisions mediambientals es planteja quan existeixen compensacions a rebre d'un tercer en la liquidació de l'obligació. La norma setena recull específicament el tractament comptable en aquest cas. El criteri general consisteix a evitar que es produeixi una compensació entre actius i passius i així mostrar una imatge fidel de les responsabilitats mediambientals de l'entitat.

D'aquesta forma, els drets de cobrament o compensacions a percebre de tercers en el moment de liquidar l'obligació *«no hauran de suposar una minoració de l'import del deute i, si escau, es reconeixerà en l'actiu de l'entitat el dret de cobrament, sempre que no existeixin dubtes que aquest reemborsament serà percebut»* (Norma 7a, apartat 1r).

No obstant això, es permet una excepció a aquest criteri: *«només quan existeixi un vincle legal o contractual, pel qual s'hagi exterioritzat el risc mediambiental, i en virtut de com l'entitat o està obligada a respondre, es tindrà en compte per estimar l'import pel qual, si escau, figurarà la provisió»* (norma 7a, apartat 1r). A l'hora de divulgar aquesta informació en la memòria el subjecte comptable ha d'incloure tant l'import íntegre de les responsabilitats com les compensacions a rebre (norma 9a, apartat 3i).

La Resolució ICAC 2002 amplia igualment la informació financera sobre responsabilitat mediambiental que ha de ser divulgada a la memòria. A més dels mètodes d'estimació i càlcul de les provisions mediambientals s'informarà sobre les polítiques comptables relatives a la descontaminació i restauració de sòls contaminats (norma 9a, apartat 1r).

Així mateix, en l'apartat «informació sobre medi ambient» s'afegeix a la informació sobre provisions i contingències mediambientals recollides en l'adaptació sectorial a les empreses elèctriques l'import íntegre de les responsabilitats de naturalesa ambiental i les possibles compensacions a rebre (norma 9a, apartat 3r, e).

3. Metodologia

3.1. Mostra

L'estudi empíric se centra a analitzar la divulgació d'informació sobre responsabilitat mediambiental en empreses cotitzades per tres raons: a) la seva rellevància econòmica, social i mediambiental (Moneva i Llena, 1996); b) el nivell de divulgació d'informació financera és més gran en empreses cotitzades (Giner, 1995); i c) la informació financera és accessible públicament a través de la web de la Comissió Nacional del Mercat de Valors (CNMV).

La mostra d'empreses està formada inicialment per aquelles societats que formen l'IGBM per al primer semestre del 2003, ja que a l'índex s'inclouen les principals empreses que cotitzen al mercat continu de la Borsa de Madrid i en aquest període les empreses han d'aprovar i trametre a la CNMV la informació financera de l'exercici 2002.

La mostra analitzada finalment està composta per 85 empreses no financeres (170 observacions) ja que s'han exclòs 22 empreses de l'índex perquè pertanyen al sector financer, perquè presenten els comptes anuals a la CNMV en l'exercici 2002 per primera vegada, i perquè no presenten informació financera segons la normativa espanyola. Per a l'anàlisi sectorial s'ha pres la classificació recollida per l'IGBM (vegeu composició de les empreses de la mostra a l'Annex 1).

De les 85 empreses incloses a la mostra hi ha 10 empreses obligades expressament per una adaptació del PGC a la seva activitat principal a divulgar informació mediambiental abans de la Resolució ICAC 2002: L'empresa del sector de proveïment i sanejament AIGÜES DE BARCELONA; les empreses elèctriques: ENDESA, IBERDROLA, UNIÓN FENOSA i RED ELÉCTRICA ESPAÑOLA. Les empreses AUREA, ACESA i EUROPISTAS, pertanyents al sector de concessionàries d'autopistes i autovies, i finalment BARÓN DE LEY i CVNE pertanyents al sector vitivinícola.

S'ha analitzat la divulgació el 2002, el primer any del compliment de la Resolució del ICAC 2002, ja que la literatura (Larrinaga i altres, 2002; Llena i altres; 2007; Criado i altres, 2008) assenyala que ha estat significatiu l'efecte de la norma quant al nombre d'empreses que inclouen informació financera mediambiental en els comptes anuals. Així mateix, s'analitzen els comptes anuals presentats en l'exercici 2001 amb l'objecte de contrastar possibles canvis en la informació divulgada sobre responsabilitats.

3.2. Anàlisi de contingut

Per analitzar les característiques de la informació financera mediambiental inclosa en la memòria s'ha utilitzat l'Anàlisi de Contingut (Krippendorff, 1990; Bigné, 1999). Seguint els fonaments d'aquesta metodologia, s'exposa el disseny de les unitats d'anàlisi, el sistema de quantificació i els mecanismes de fiabilitat per a l'estudi (vegeu figura 2).

MOSTRA	DISSENY DE L'ANÀLISI			FIABILITAT
	Unitat de mostreig	Unitat de registre	Sistema de quantificació	
85 empreses no financeres cotitzades en l'IGBM (1er sem. 2003)	Memòria dels Comptes Anuals (2001-2002)	Temàtica: Característiques de la divulgació sobre responsabilitats, provisions i contingències mediambientals.	Escala dicotòmica (2 rangs): 0 – Absència d'informació 1 – Presència d'informació	Reproducibilitat Estabilitat

Font: Elaboració pròpia.

Figura 2. Disseny de l'anàlisi de contingut.

La unitat de mostreig fa referència a les parts de la realitat que poden considerar-se de forma independent per l'investigador. En l'estudi s'ha seleccionat la Memòria dels Comptes Anuals.

La unitat de registre forma part de la unitat de mostreig i cadascuna conforma la unitat portadora d'informació que l'investigador tria per analitzar de forma aïllada. En l'estudi s'han dissenyat unitats de registre temàtiques que pretenen recollir les característiques dels requeriments d'informació sobre responsabilitat mediambiental inclosos en la Resolució ICAC 2002.

El sistema de quantificació utilitzat per mesurar les diferents unitats de registre és dicotòmic de presència o absència de les característiques identificades per a cadascuna de les unitats de registre.

Per evitar possibles errors i assegurar la fiabilitat dels resultats, s'ha seguit el següent procediment per a l'obtenció, codificació i anàlisi de les dades. En primer lloc, s'ha emmagatzemat en suport digital la informació obtinguda de la base de dades de la CNMV. Això ha permès estalviar fonamentalment temps, en poder analitzar les dades de forma *off-line*, i evitar-ne pèrdues.

En segon lloc, s'ha creat una fitxa-qüestionari per a cada observació amb l'objecte de recollir notes sobre les característiques principals de la informació mediambiental i afavorir el procés de codificació. En tercer lloc, totes les memòries i comptes anuals han estat revisades en la seva integritat pels autors en diferents moments de temps i n'han corregit posteriorment les discrepàncies. En el cas de trobar-se informació de caràcter mediambiental, se n'ha arxivat còpia impresa al costat de la fitxa corresponent. Finalment les dades obtingudes s'han processat a través del full de càlcul Excel.

4. Anàlisi empírica

En aquest apartat s'analitzen les característiques de la informació divulgada sobre responsabilitats o passius ambientals per les empreses cotitzades després de l'aprovació de la Resolució ICAC 2002. En primer lloc s'exposen els resultats obtinguts sobre la divulgació sobre responsabilitats, en segon lloc, sobre provisions i finalment, sobre contingències mediambientals.

4.1. *Responsabilitats de naturalesa mediambiental*

Les dades obtingudes sobre les característiques generals que presenta la divulgació de responsabilitats de naturalesa mediambiental s'exposen a la figura 3.

En primer lloc s'ha analitzat si la norma ha tingut efecte en la decisió de divulgar, per a això s'ha tingut en compte si s'esmenten explícitament en la memòria almenys algun dels següents conceptes: provisions, contingències o responsabilitats.

El nombre d'empreses que ha decidit mostrar alguna referència sobre aquestes partides ha incrementat notablement després de l'entrada en vigor de la Resolució ICAC 2002, passant de 15 empreses el 2001 (17,6%) a 68 empreses el 2002 (80%). *Energia* és l'únic sector que el 2001 la major part de les empreses (87,5%) divulgaven informació sobre aquest tema. En

SECTOR IGBM (nombre d'empreses)	Cobertura risc mediambiental		Dades monetàries		Absència de materialitat		Divulguen responsabilitats	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
	Béns de consum (20)	-	3	-	-	1	14	1
% divulguen	-	21,4%	-	-	100%	100%	100%	100%
% sector	-	1,5%	-	-	5%	70%	5%	70%
Total sector	1	4	3	6	2	12	7	20
% divulguen	14,3%	20%	15%	30%	10%	60%	100%	100%
% sector	4,8%	19%	14,2%	28,6%	9,5%	57,1%	33,3%	95,2%
Energia (7)	3	5	3	3	3	4	6	7
% divulguen	50%	71,4%	50%	42,9%	50%	57,1%	100%	100%
% sector	42,9%	71,4%	42,9%	42,9%	42,9%	57,1%	85,7%	100%
Construcció (6)	-	1	-	1	-	3	-	3
% divulguen	-	33,3%	-	33,3%	-	100%	-	100%
% sector	-	16,7%	-	16,7%	-	50%	-	50%
Total sector	-	-	-	-	-	8	-	8
% divulguen	-	-	-	-	-	100%	-	100%
% sector	-	-	-	-	-	72,7%	-	72,7%
Total sector	1	2	-	1	1	15	1	16
% divulguen	100%	12,5%	-	6,2%	100%	93,7%	100%	100%
% sector	5%	10%	-	5%	5%	75%	5%	80%
Total mostra	5	15	6	11	7	56	15	68
% divulguen	33,3%	22,1%	40%	16,2%	46,7%	82,3%	100%	100%
% mostra	5,9%	17,6%	7,1%	12,9%	8,2%	68,9%	17,6%	80%

Font: Elaboració pròpia.

Figura 3. Informació sobre responsabilitats de naturalesa mediambiental.

l'exercici 2002 totes les empreses d'aquest sector inclouen informació sobre obligacions mediambientals. D'altra banda els sectors *Béns de Consum i Construcció* són els que presenten actualment un menor percentatge d'empreses que divulguen expressament aquest tipus d'informació, 70% i 50% respectivament.

Així mateix s'ha avaluat si les empreses manifesten expressament la no existència o absència d'importància relativa en relació a tota obligació de naturalesa ambiental. En aquest punt les dades mostren un augment del percentatge d'empreses que expressen absència de materialitat entre els exercicis 2001 i 2002, i passen d'un 46,7% a un 82,3% entre aquelles que presenten informació. Encara que la norma ha tingut un efecte important en la decisió de divulgar responsabilitats mediambientals, la majoria de les empreses de la mostra identifiquen que aquesta informació no existeix o no té importància relativa.

No obstant això, s'observa un comportament diferent per sectors. L'àmplia majoria de les empreses de *Béns de Consum, Construcció, Comunicacions i Serveis d'informació, i Serveis de Mercat* han inclòs de forma expressa que no existeixen o no tenen importància relativa les obligacions mediambientals. D'altra banda, les empreses pertanyents a sectors a priori més sensibles a les qüestions mediambientals, *Energia i Béns d'Inversió i Intermedis, inclouen en menor mesura (60%)* aquesta referència a l'absència de materialitat de les obligacions.

L'anàlisi de contingut ha permès identificar tres raons principals per les quals es justifica l'absència de materialitat de les obligacions mediambientals a la memòria:

a) *Per raó de l'activitat de l'empresa.* En aquest cas s'inclou una referència explícita a la no existència de provisions, contingències i/o responsabilitats de naturalesa ambiental basant-se en què la normativa mediambiental no afecta de forma rellevant la naturalesa de les activitats que desenvolupa l'empresa. Vegeu a manera d'exemple la informació proporcionada per GAMESA:

Donades les activitats a les quals es dedica la Societat, aquesta no té responsabilitats, [...] ni provisions i contingències de naturalesa mediambiental que poguessin ser significatives en relació amb el patrimoni, la situació financera i els resultats.

b) *Es troben cobertes amb un altre tipus de provisions.* En aquest cas es manifesta que les obligacions mediambientals que es poguessin produir estan ja cobertes per altres provisions de naturalesa no ambiental. Vegeu a manera d'exemple la informació proporcionada pel grup FCC:

La direcció del Grup FCC considera que les contingències relacionades amb la protecció i millora del medi ambient que a 31 de desembre de 2002 mantenen les societats del grup no tindrien un impacte significatiu en els estats financers consolidats adjunts que incorporen provisions per a riscos i despeses per atendre contingències de caràcter general i extraordinari que es poguessin produir.

FCC, Memòria Consolidada 2002, nota 24.

c) *El risc mediambiental està suficientment assegurat.* S'indica expressament que les possibles contingències mediambientals que poguessin sorgir es troben cobertes per pòlisses d'assegurança realitzades a aquest efecte o per pòlisses d'assegurança de responsabilitat civil. Vegeu a manera d'exemple la informació proporcionada per UNIÓN FENOSA:

Pel que fa a les possibles contingències que en matèria mediambiental poguessin produir-se, la societat Matriu i les empreses del grup consideren que aquestes es troben suficientment cobertes amb les pòlisses d'assegurança de responsabilitat civil que tenen subscrites.

UNIÓN FENOSA, Memòria Consolidada 2002, nota 06.30.

Malgrat l'elevat nombre d'empreses que indiquen no existència o absència de materialitat s'ha analitzat el nombre de casos on es quantifica monetàriament les responsabilitats mediambientals.

El nombre d'empreses que expressen dades monetàries sobre obligacions mediambientals en la memòria s'ha incrementat el 2002 (11 empreses) pel que fa al 2001 (6 empreses). No obstant això, ha disminuït considerablement el percentatge el 2002 (16,2%) sobre les empreses que divulguen el 2001 (40%) ja que generalment no s'inclouen dades monetàries en els casos en què es manifesta expressament absència de materialitat en la informació. La majoria de les empreses que indiquen dades monetàries el 2002 pertanyen als sectors de Béns d'Inversió i Intermedis (6 empreses) i Energia (3 empreses).

Un altre aspecte que s'ha avaluat són les compensacions a rebre de tercers. Per a això s'han identificat aquells casos que manifesten expressament vincles legals o contractuals pels quals s'hagi exterioritzat la cobertura de riscos ambientals.

Les dades mostren que les empreses no fan referència en cap cas al reconeixement de compensacions a rebre de tercers sinó a l'existència de cobertura dels riscos mediambientals mitjançant pòlisses d'assegurança, tal com s'ha assenyalat anteriorment. S'ha triplicat el nombre d'empreses (15 el 2002) que inclouen aquesta informació a la memòria. Els millors percentatges sobre les empreses que divulguen s'observen en el sector *Energia* (71,4% el 2002) i els pitjors en el sector *Serveis de Mercat* (12,5%).

Un altre aspecte que ha estat analitzat és l'origen atribuït a les responsabilitats. Per a això s'ha utilitzat la classificació proposada per Moneva i altres (2002), on les obligacions mediambientals poden ser externes o internes (vegeu dades a la figura 4).

Les dades mostren que en tots dos exercicis són pocs els casos on s'indica l'origen de les responsabilitats mediambientals (12 el 2002 i 8 el 2001). Principalment són causes externes a l'entitat i de caràcter legal (9 casos el 2002).

De les possibles causes internes s'indica explícitament solament en 2 casos que tenen naturalesa contractual però cap empresa identifica obligacions d'origen tàcit.

A continuació s'inclouen exemples dels diferents orígens identificats per empreses analitzades a les responsabilitats mediambientals:

— L'empresa URALITA en l'exercici 2001 i 2002 inclou informació sobre responsabilitats sorgides pel compliment de la legislació sobre cancel·lació de l'activitat d'amiant:

La provisió per cancel·lació de l'activitat de l'amiant recull l'estimació de les despeses futures derivades de l'abandó d'aquesta activitat, obligat per una Directiva de la Unió Europea.

URALITA, Memòria Consolidada 2001, nota 14.

Com a conseqüència de la cancel·lació de l'activitat de l'amiant, a 31 de desembre de 2002 estan pendents de realitzar determinats treballs de neteja i retirada de residus, el cost dels quals s'estima en 964 milers d'euros pels quals s'ha registrat la provisió corresponent (No-

SECTOR IGBM (nombre d'empreses)	ORIGEN DE LES RESPONSABILITATS							
	EXTERNA A L' ENTITAT				INTERNA A L' ENTITAT			
	LEGAL		CANVI LEGISLATIU		CONTRACTUAL		TÀCITA	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Béns de consum (20)	-	-	-	-	-	-	-	-
Béns d'inversió i intermedis (21)	4 (1,9%)	4 (1,9%)	-	-	1 (4,8%)	1 (4,8%)	-	-
Energia (7)	2 (28,6%)	3 (42,9%)	-	1 (14,3%)	1 (14,3%)	1 (14,3%)	-	-
Construcció (6)	-	1 (16,7%)	-	-	-	-	-	-
Comunicacions i serveis d'informació (11)	-	-	-	-	-	-	-	-
Serveis de mercat (20)	-	1 (5%)	-	-	-	-	-	-
MOSTRA (85)	6 (7,1%)	9 (10,6%)	-	1 (1,2%)	2 (2,3%)	2 (2,3%)	-	-

Font: Elaboració pròpia.

Figura 4. Informació sobre l'origen de les responsabilitats de naturalesa mediambiental.

ta 13). *L'aplicació d'aquesta provisió en l'exercici 2002 ha ascendit a 880 milers d'euros.*

URALITA, Memòria Consolidada 2002, nota 21.

— Quant a canvis en la legislació, l'empresa REPSOL YPF fa referència en la seva memòria de l'exercici 2002 a responsabilitats sobre canvis en la legislació sobre residus:

Com a conseqüència del desenvolupament reglamentari de l'article 27 de la Llei espanyola 10/98 de Residus, actualment en preparació, no ha de descartar-se la possibilitat que en el futur algun dels centres de la Companyia es vegin requerits per les autoritats públiques a escometre projectes de sanejament del subsòl.

REPSOL YPF, Memòria Consolidada 2002, nota 23.

— D'altra banda, l'empresa ENCE exposa unes responsabilitats de naturalesa mediambiental l'origen de la qual és un acord contractual per al sanejament de la ria de Pontevedra:

Amb data 16 d'octubre de l'any 2001 la societat matriu del Grup Empresarial ENCE, S. A. va signar un acord amb la Xunta de Galícia de cara al compliment dels objectius previstos per al sanejament integral de la ria de Pontevedra. Dins d'aquest acord es contemplen les inversions requerides en la Planta de Pontevedra per a un tractament secundari d'emissions líquides, que haurien de finalitzar-se abans de dos anys de l'entrada en vigor de la Llei 8/2001, així com una aportació, per un import 6.010 milers d'euros, en l'horitzó 2002-2006 condicionada a les inversions a dur a terme per l'Organisme Autònom Augas de Galícia per al sanejament de la ria de Pontevedra, d'acord amb el Pla de Sanejament Galícia-Costa i amb el conveni aprovat pel Conxello da Xunta en data 4 d'octubre de 2001. Per als lliuraments dels imports abans esmentats és requisit que Augas de Galícia acrediti l'execució de les inversions en el sanejament de la ria de Pontevedra, sense que a la data hagi justificat cap import.

ENCE, Memòria Consolidada 2002, nota 20.

Finalment, s'ha analitzat un altre aspecte introduït per la Resolució ICAC 2002 a divulgar en la nota mediambiental: l'import íntegre de les responsabilitats mediambientals. Però cap empresa no ho ha inclòs a la memòria.

Segons Moneva i altres (2002), el concepte de responsabilitat mediambiental recollit en la Resolució ICAC 2002 tindria reflex comptable en els comptes anuals en forma de passius, provisions i contingències, depenent de la probabilitat que origini una sortida de recursos o que esdevingui un determinat succés. No obstant això, la norma requereix en la memòria divulgar de forma separada informació sobre provisions, contingències i import íntegre de les responsabilitats mediambientals.

Aquest detall sembla haver portat a situacions on no s'ha interpretat adequadament aquest requeriment de la Resolució ICAC 2002. Per exemple, algunes empreses inclouen en la memòria detall de les provisions que tenen constituïdes, però afirmen posteriorment que no existeixen responsabilitats mediambientals, la qual cosa, seguint Moneva i altres (2002), semblaria contradictòria ja que les provisions serien també responsabilitats mediambientals. Vegeu a títol il·lustratiu la redacció de la nota següent per ACERINOX:

c) *Provisions corresponents a actualitzacions [sic] mediambientals*

Durant l'exercici s'ha dotat una provisió per a la cobertura de riscos i despeses corresponent a actuacions mediambientals per un import de 1.494 milers d'euros. La provisió per aquest concepte a 31 de desembre de 2002 és de 6.897 milers d'euros.

d) *Contingències relacionades amb protecció i millora del medi ambient*

A 31 de desembre de 2002 no s'ha produït cap contingència relacionada amb la protecció i millora del medi ambient, inclosos riscos que s'haguessin de transferir a altres entitats, per la qual cosa no ha calgut en el present exercici fer cap dotació a la «Provisió per a actuacions mediambientals» [...]

e) *Responsabilitats de naturalesa ambiental*

No existeixen responsabilitats de naturalesa ambiental.

4.2. Provisions mediambientals

Les dades obtingudes sobre les característiques generals que presenta la divulgació de provisions de naturalesa mediambiental s'exposen a la figura 5:

En primer terme s'ha identificat el nombre d'empreses que inclouen explícitament referència a provisions mediambientals a la memòria. El nombre d'empreses que decideix divulgar a la memòria de l'exercici 2002 informació sobre provisions mediambientals ha incrementat notablement: ha passat de 9 (10,6% de la mostra) a 49 empreses (57,6% de la mostra). En l'exercici 2002, *Energia* continua constituint el sector amb el percentatge més gran (71,4%) de la mostra, mentre que, per contra, *Construcció* és el sector que presenta un percentatge menor (33,3%).

Igualment s'ha estudiat la materialitat de la informació. És a dir, si es manifesta expressament la no existència o absència d'importància relativa. A la vista de les dades obtingudes s'observa que a pesar que s'hagi incrementat notablement el nombre d'empreses que fan referència a provisions mediambientals s'ha incrementat també notablement les empreses que argumenten absència de materialitat. Mentre que en l'exercici 2001 són 3 empreses, en l'exercici 2002 són 38 empreses (77,5% de les empreses que divulguen).

Pel que fa a la divulgació de dades monetàries en relació a les provisions, s'ha analitzat si s'indica en la memòria el saldo final (l'import constituït de la provisió a fi d'exercici) i els moviments ocorreguts de l'exercici (dotacions i aplicacions per a cada provisió).

Deu empreses (11,7% de la mostra) inclouen en la memòria de l'exercici 2002 el saldo de les provisions mediambientals que tenen constituïdes. En l'exercici 2001 eren solament sis empreses (7,1% de la mostra) les que ho feien. Cal assenyalar que tres empreses (ACERINOX, ENCE i CEMENTOS PORTLAND) que mostren saldo i moviments per primera vegada en l'exercici 2002 tenien constituïdes provisions mediambientals en l'exercici 2001. Amb excepció d'AIGÜES DE BARCELONA, la resta dels casos el 2002 incorpora detall dels moviments de la provisió.

Igualment s'ha analitzat si es proporciona expressament la destinació mediambiental de la provisió. El 2002 són 8 (6 el 2001) les provisions que es corresponen amb obligacions a llarg termini de reparació del medi ambient. En la majoria de les provisions, on s'inclou saldo i moviment, s'especifica la destinació mediambiental de la provisió: gestió final de residus (radioactius i amiant), restauració de pedreres, clausura d'abocadors, remediació de sòls contaminats i restauració d'ecosistemes aquàtics. Solament

SECTOR IGBM (nombre d'empreses)	DESTINACIÓ MEDIAMBIENTAL				DADES MONETÀRIES							
	litigis, indemnitzacions i altres		obligacions a l/T		saldo final		Moviments		no existeixen o no són significatives		divulguen provisions	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Béns de consum (20)	Total sector	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12
	% divulguen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100
	% sector	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	60
Béns d'inversió i intermedis (21)	Total sector	1	2	2	2	3	6	3	6	-	3	4
	% divulguen	33,3	18,2	66,6	18,2	100	54,5	100	54,5	-	100	36,4
	% sector	4,8	9,6	9,6	9,6	14,3	28,6	14,3	28,6	-	14,3	19,1
Energia (7)	Total sector	1	1	4	5	3	3	3	3	2	2	2
	% divulguen	20	20	80	100	60	60	60	60	40	40	40
	% sector	14,3	14,3	57,1	71,4	42,8	42,8	42,8	42,8	28,6	28,6	28,6
Construcció (6)	Total sector	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	% divulguen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100
	% sector	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33,3
Comunicacions i serveis d'informació (11)	Total sector	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
	% divulguen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100
	% sector	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	54,5
Serveis de mercat (20)	Total sector	-	-	-	1	-	1	-	-	1	1	12
	% divulguen	-	-	-	7,7	-	7,7	-	-	100	100	92,3
	% sector	-	-	-	5	-	5	-	-	5	5	60
MOSTRA (85)	Total mostra	2	3	6	8	6	10	6	9	3	3	38
	% divulguen	22,2	6,1	66,6	16,3	66,6	20,4	66,6	18,4	33,3	100	77,5
	% mostra	2,4	3,5	7,1	9,41	7,1	11,7	7,1	10,6	3,5	3,5	44,7

Font: Elaboració pròpia.

Figura 5. Informació sobre provisions de naturalesa mediambiental.

ACERINOX i CEMENTOS PORTLAND indiquen explícitament l'existència de provisions de naturalesa mediambiental sense detallar-ne la destinació.

En menor mesura s'assenyalen provisions originades per litigis en curs o indemnitzacions. Solament tres empreses —ENCE, REPSOL YPF i SNIACE— inclouen aquest tipus de provisions. En dos casos estan relacionades amb litigis en curs sobre danys ambientals —ENCE i REPSOL YPF— i en un cas amb la liquidació del cànon d'abocament —SNIACE—.

Finalment, s'ha analitzat la divulgació de polítiques comptables sobre provisions i restauració i descontaminació de llocs contaminats. Els resultats obtinguts s'inclouen a la figura 6:

SECTOR IGBM (nombre d'empreses)	Polítiques estimació de provisions		Polítiques restauració de terrenys	
	2001	2002	2001	2002
Béns de consum (20)	–	3 (15%)	–	1 (5%)
Béns d'inversió i intermedis (21)	1 (4,8%)	3 (14,3%)	–	–
Energia (7)	4 (57,1%)	5 (71,4%)	1 (14,3%)	3 (42,6%)
Construcció (6)	–	5 (83,3%)	–	–
Comunicacions i serveis d'informació (11)	–	–	–	–
Serveis de mercat (20)	–	4 (20%)	–	1 (5%)
MOSTRA (85)	5	20	1	5
	5,9%	23,5%	1,2%	5,9%

Font: Elaboració pròpia.

Figura 6. Informació sobre normes de reconeixement i valoració de provisions i polítiques de restauració de terrenys.

En primer lloc cal assenyalar que la major part de les empreses, seguint la Resolució ICAC 2002, creen un apartat específic a la nota sobre normes de valoració per referir-se a la informació mediambiental. No obstant això

pot trobar-se també casos on aquesta informació s'inclou a la pròpia nota sobre medi ambient o en altres apartats de la memòria sobre criteris de valoració i registre.

Quant a les dades obtingudes, l'anàlisi de les memòries indica que ha crescut el 2002 i han ascendit a 20 les empreses (23,5%) que divulguen polítiques sobre provisions de caràcter mediambiental. En menor mesura sobre polítiques de descontaminació i restauració de terrenys, i el 2002 ho fan 5 empreses (5,9%).

Destaca principalment el nivell de divulgació del sector *Energia*. Abans de la Resolució ICAC 2002, la majoria d'aquestes empreses (80%) ja incloïen polítiques comptables relacionades amb provisions mediambientals i, encara que en menor mesura (20%), polítiques sobre descontaminació i restauració de terrenys.

Quant a les seves característiques qualitatives cal assenyalar que s'expressen usualment de forma genèrica sense especificar els criteris d'estimació i càlcul d'importos. Vegeu referent a això la informació proporcionada per l'empresa REPSOL-YPF.

L'estimació dels importos necessaris per atendre les actuacions destinades a prevenir i reparar els efectes causats sobre el medi ambient, es realitza sobre la base de criteris tècnics i econòmics.

REPSOL-YPF Memòria Consolidada 2002, nota 2 m.

4.3. Contingències mediambientals

Les principals característiques analitzades en relació amb les contingències mediambientals són les següents (vegeu figura 7):

El nombre d'empreses que divulguen informació sobre contingències o riscos mediambientals en l'exercici 2002 ha constituït una part important de la mostra (72,9%). El percentatge de compliment és més o menys homogeni segons els diferents sectors. El nombre d'empreses ha estat més gran que les que han fet referència a les provisions.

La materialitat, és a dir, si es manifesta expressament la no existència o absència de significativitat de les contingències mediambientals, no ha sofert grans variacions després de l'entrada en vigor de la Resolució.

La majoria de les empreses, tant en l'exercici 2001 (80%) com en l'exercici 2002 (98,4%) manifesten que no existeixen contingències derivades de litigis en curs, indemnitzacions o que existeixen pòlisses d'assegurances que cobreixen qualsevol responsabilitat sobre aquest tema.

SECTOR IGBM (nombre d'empreses)	DESTINACIÓ MEDIAMBIENTAL										
	Litigis, indemnitzacions i altres		Obligacions a l/T		Dades monetàries		No existeixen o no són significatives		Divulguen contingències		
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002	
Béns de consum (20)	Total sector	-	-	-	-	-	-	1	12	1	12
	% divulguen	-	-	-	-	-	-	100	100	100	100
	% sector	-	-	-	-	-	-	5	60	5	60
Béns d'inversió i intermedis (21)	Total sector	1	-	-	-	-	-	2	17	3	17
	% divulguen	5,9	-	-	-	-	-	75	100	100	100
	% sector	4,8	-	-	-	-	-	9,5	76,2	14,9	76,2
Energia (7)	Total sector	1	1	1	1	1	1	4	5	5	6
	% divulguen	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	80	83,3	100	100
	% sector	14,3	14,3	14,3	14,3	14,3	14,3	57,1	71,4	71,4	85,7
Construcció (6)	Total sector	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3
	% divulguen	-	-	-	-	-	-	-	100	-	100
	% sector	-	-	-	-	-	-	-	50	-	50
Comunicacions i serveis d'informació (11)	Total sector	-	-	-	-	-	-	-	8	-	8
	% divulguen	-	-	-	-	-	-	-	100	-	100
	% sector	-	-	-	-	-	-	-	72,8	-	72,8
Serveis de mercat (20)	Total sector	-	-	-	-	-	-	1	16	1	16
	% divulguen	-	-	-	-	-	-	100	100	100	100
	% sector	-	-	-	-	-	-	5	80	5	80
MOSTRA (85)	Total mostra	2	1	1	1	1	1	8	61	10	62
	% divulguen	20	1,6	10	1,6	10	1,6	80	98,4	100	100
	% mostra	2,4	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	9,4	71,8	11,7	72,9

Font: Elaboració pròpia.

Figura 7. Informació sobre contingències de naturalesa mediambiental.

Un altre aspecte d'interès per a aquest tipus d'informació és si s'indiquen dades monetàries en relació amb algun risc contingent. En aquests casos s'analitza si exposen els criteris d'avaluació, els factors dels quals depèn, i els eventuais efectes en el patrimoni i en els resultats. Els resultats mostren que solament una empresa (REPSOL YPF) inclou en tots dos exercicis estimacions monetàries sobre diverses contingències de naturalesa ambiental. En cadascun dels riscos assenyalats s'ha procedit a constituir una provisió que permeti cobrir aquestes responsabilitats.

Un cas especial el constitueixen aquelles empreses que aporten un aval o una garantia financera en relació amb determinada responsabilitat mediambiental. S'han identificat quatre empreses (CEMENTOS PORTLAND, ENCE, REPSOL YPF i GRUPO ACS) que mostren aquest tipus d'informació. En aquests casos sol indicar-se'n l'import. Vegeu el següent exemple extret de la memòria del GRUPO ACS.

L'import a què ascendeixen els avals presentats en garantia pels plans de restauració a realitzar per restituir a la seva situació original aquells terrenys en els quals el Grup ha instal·lat plantes o desenvolupa la seva activitat productiva és de 2.834 milers d'euros.

GRUPO ACS, Memòria Consolidada 2002, nota 23.

Així mateix són poques les empreses que indiquen la destinació mediambiental dels riscos contingents. D'igual forma que en l'anàlisi de les provisions s'ha identificat si estan originats per obligacions a llarg termini o per litigis i indemnitzacions per danys ambientals.

Només dues empreses (ENCE i REPSOL YPF) mostren en la memòria que la causa de les contingències està relacionada amb litigis mediambientals en curs i una d'elles (REPSOL YPF) obligacions mediambientals a llarg termini (neteja i restauració de terrenys contaminats).

Finalment, un altre aspecte d'interès que s'ha analitzat és si s'expressa en la memòria que les possibles contingències o riscos mediambientals estan assegurats per pòlisses d'assegurances subscrietes per l'empresa.

Una de les raons utilitzades per les empreses per justificar l'absència de materialitat de possibles contingències és que es troben cobertes per pòlisses d'assegurança de responsabilitat civil. El nombre d'empreses que mostren aquesta informació s'ha triplicat en l'exercici 2002, encara que solament representen a un 17,6% de la mostra (vegeu taula 2). Les empreses del sector *Energia* són les que en termes percentuals (71,4%) aporten aquesta justificació en major mesura. La informació presentada segueix sent bastant

limitada ja que en cap cas es presenta informació detallada de les pòlisses (per ex. riscos coberts, quantia assegurada, etc). Vegeu el següent exemple de l'empresa CORTEFIEL.

Pel que fa a les possibles contingències que en matèria mediam-biental poguessin produir-se, els administradors de la societat domi-nant consideren que aquestes es troben suficientment cobertes amb una pòlissa d'assegurança de responsabilitat subscripta...

CORTEFIEL, Memòria Consolidada 2002, nota 19

5. Informació financera sobre responsabilitat mediambiental amb posterioritat a la resolució ICAC 2002

Des de l'aprovació de la Resolució ICAC 2002, s'han produït novetats en el marc regulatori sobre informació mediambiental a incloure en els informes anuals per les empreses espanyoles. Aquests canvis es deriven principalment de les reformes dutes a terme per la Unió Europea per harmonitzar les Directives Comptables amb les Normes Internacionals d'Informació Financera (NIC-NIIF), encara que també com a conseqüència d'una major assumptió de responsabilitats financeres arran de l'aprovació de Directives comunitàries de naturalesa mediambiental¹⁸.

Des de l'1 de gener del 2005, els grups d'empreses cotitzats dels països membres estan obligats a formular els comptes anuals seguint les NIC-NIIF. L'*International Accounting Standard Board* (IASB) no dedica cap norma a regular la informació financera mediambiental. La norma aplicable al reconeixement i valoració de la informació sobre responsabilitats de naturalesa ambiental (Masanet i altres, 2008; Sastre, 2010), és la NIC 37 sobre provisions, passius contingents i actius contingents.

No obstant això, l'IASB ha elaborat algunes interpretacions, adoptades per la Unió Europea, sobre determinades obligacions mediambientals. La

18. La Directiva 2004/35/CE sobre responsabilitat mediambiental (traslladada a la legislació espanyola per la Llei 26/2007, de 23 d'octubre) estableix que les empreses han d'adoptar les mesures necessàries per a la prevenció, evitació i reparació de danys mediambientals, havent de constituir les més potencialment nocives unes garanties financeres obligatòries. Altres exemples són la Directiva 2003/87/CE, que estableix un règim per al comerç dels drets d'emissió de gasos d'efecte hivernacle (traslladada a la legislació espanyola mitjançant la Llei 1/2005 de 9 de març) i la Directiva 2002/96/CE sobre residus d'aparells elèctrics o electrònics (traslladada a la legislació espanyola mitjançant el Reial decret 208/2005, de 25 de febrer).

interpretació CINIIF 1 sobre canvis en passius existents per desmantellament, restauració i similars. La interpretació CINIIF 5 sobre els drets per la participació en fons per a la jubilació de servei, la restauració i la rehabilitació mediambiental. I la interpretació CINIIF 6 que aborda les obligacions sorgides per la participació en mercats específics, concretament el de residus d'aparells elèctrics i electrònics (Sastre, 2010).

El Pla General de Comptabilitat, aprovat mitjançant el Reial decret 1514/2007, de 16 de novembre en 2007 (PGC 2007), i el Reial decret 1159/2010, de 17 de setembre, sobre formulació de comptes consolidats, ha incorporat una nota específica a la Memòria sobre medi ambient. Cal destacar que la nova redacció de la nota ha suprimit la referència a «l'import íntegre de les responsabilitats de naturalesa mediambiental», que incloïa la Resolució ICAC 2002, i manté la informació a subministrar sobre provisions i contingències de naturalesa ambiental.

Així mateix el PGC 2007 ha realitzat canvis en el tractament comptable de les obligacions mediambientals a llarg termini. Seguint el criteri recollit de la NIC 37, les provisions mediambientals han de reconèixer-se inicialment pel seu valor actual i han de tenir com a contrapartida un valor més gran de l'actiu en comptes de constituir gradualment una provisió mitjançant despeses de l'exercici.

Anteriorment, el 2006, l'ICAC va elaborar una Resolució per la qual es van aprovar unes normes per al registre, valoració i informació dels drets d'emissió de gasos d'efecte hivernacle, davant la retirada definitiva per l'IASB de la interpretació «IFRIC 3 – D1: *Emission Rights*» el 2005 a causa de les dures crítiques sofertes per l'European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG) (Giner, 2007).

Aquesta norma de l'ICAC és d'aplicació obligatòria a tota empresa que tingui almenys una instal·lació inclosa en el Pla Nacional d'Assignació i que hagi de formular els seus comptes anuals d'acord amb els principis i criteris recollits en el Codi de Comerç i normativa de desenvolupament. La norma amplia la informació mediambiental a divulgar a la memòria sobre la Resolució ICAC 2002, en haver de detallar-se l'impacte en el patrimoni i resultats de l'exercici, així com les obligacions derivades de l'assignació i lliurament de drets d'emissió (Fernández Cuesta i altres, 2006).

Quant als requeriments informatius sobre responsabilitats mediambientals, ha d'informar-se sobre les provisions constituïdes per reflectir les obligacions derivades del lliurament de drets d'emissió, així com les derivades de responsabilitats relacionades amb la imposició de sancions i assimilats d'acord amb la Llei 1/2005. El contingut de la norma de l'ICAC

sobre drets d'emissió es manté en vigor després de l'aprovació del PGC 2007 amb excepció del que s'hi oposi (Mateos, 2009).

Amb referència a la informació mediambiental a divulgar en l'Informe de Gestió, els països membres de la Unió Europea han realitzat en els últims anys reformes de la normativa mercantil per introduir els requeriments recollits en l'art. 46 de la Directiva 2003/51/CE de Modernització. A Espanya, a partir del 2005, les empreses han d'incloure informació sobre qüestions relatives al medi ambient (Pérez, 2007; FEE, 2008).

Finalment cal assenyalar que en els últims anys ha crescut notablement el nombre d'empreses espanyoles que voluntàriament elaboren un informe sobre responsabilitat social o de sostenibilitat seguint les directrius de la Global Reporting Initiative (Calvo i altres, 2007).

6. Conclusions

L'anàlisi de contingut ha permès obtenir un ampli conjunt de resultats descriptius sobre les característiques de la informació financera sobre responsabilitats mediambientals divulgada per les empreses cotitzades arran de l'aprovació de la Resolució ICAC 2002.

L'origen de les responsabilitats són externes a l'entitat i derivades del compliment de la normativa mediambiental vigent. En molta menor mesura es presenta informació sobre compromisos de caràcter contractual, canvis en la legislació vigent i en cap cas assumides voluntàriament.

Quant a les normes de reconeixement i valoració sobre provisions de naturalesa ambiental i polítiques de restauració de terrenys, els resultats mostren que segueixen sent poques les empreses les inclouen a la memòria, i sense especificar els mètodes de valoració utilitzats. Pel que fa a les provisions i contingències, les dades assenyalen que s'ha produït un important increment en la decisió de divulgar alguna d'aquestes partides. No obstant això, gran part de les empreses assenyalen únicament la seva no existència o absència de significativitat en la imatge fidel dels comptes anuals.

Igualment, segueixen sent escasses les empreses que indiquen la destinació mediambiental o dades monetàries d'aquestes partides. Aquests casos responen principalment a obligacions a llarg termini i en menor mesura a litigis o indemnitzacions. Finalment, cap empresa no indica expressament l'import íntegre de responsabilitats mediambientals ni compensacions a rebre de tercers, i segueix sent escàs el nombre d'empreses que justifica la cobertura dels riscos mediambientals.

Futurs treballs de recerca en l'àmbit de la divulgació obligatòria podrien ampliar l'estudi de les responsabilitats mediambientals analitzant la informació financera en els comptes anuals després de l'aprovació del PGC el 2007 i l'aplicació de les Normes Internacionals de Comptabilitat pels grups d'empreses cotitzades.

Referències Bibliogràfiques

- BIGNÉ, E. (1999) «*El análisis de contenido*» en 'Metodología para la investigación en Marketing y dirección de empresas', Sarabia Sánchez, F. J. (Coordinador): Madrid. Pirámide. pàg. 255-271.
- CALVO, J.A.; GARAYAR, A., i ÁLVAREZ, I. (2007) «Informes de Sostenibilidad: estado del arte», *Cuadernos Aragoneses de Economía*, 17(1), pàg. 63-97.
- CRiado, I., FERNÁNDEZ, M., LARRINAGA, C., i HUSILLOS, F. J. (2008) «Compliance with mandatory environmental reporting in financial statements: The case of Spain (2001–2003)», *Journal of Business Ethics*, 79 (3), pàg. 245-262.
- DIRECTIVA 2003/51/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 18 de juny de 2003 (Directiva de modernització).
- DIRECTIVA 2003/87/CE del Parlament Europeu i del Consell de 13 d'octubre de 2003 per la que s'estableix un règim per al comerç de drets d'emissió de gasos d'efecte hivernacle en la Comunitat.
- DIRECTIVA 2004/35/CE del Parlament Europeu i del Consell de 21 d'abril de 2004 sobre responsabilitat mediambiental en relació amb la prevenció i reparació de danys mediambientals.
- DIRECTIVA 2002/96/CE del Parlament Europeu i del Consell de 27 de gener de 2003 sobre residus d'aparells elèctrics i electrònics.
- FÉDÉRATION DES EXPERTS COMPTABLES EUROPÉENS (FEE) (2008) «*Sustainability Information in Annual Reports – Building on Implementation of the Modernisation Directive (Discussion Paper)*». FEE, Brussels.
- FERNÁNDEZ CUESTA, C., MONEVA, J.M. i LARRINAGA, C. (2006) «Derechos de emisión de gases de efecto invernadero: Registro, valoración e información», *Partida Doble*, 182, pàg. 88-97.
- GINER, B. (1995) *La divulgación de información financiera: una investigación empírica*, Instituto de Contabilidad y Auditoría de Cuentas: Madrid.
- GINER, B. (2007) «La contabilidad de los derechos de emisión: una pers-

- pectiva internacional», *Revista Española de Financiación y Contabilidad*, 133, pàg.175-194.
- INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS BOARD (IASB) (2004) *IFRIC 3 – «Emission rights»*, IASB: Londres.
- INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS BOARD (IASB) (2004) *CINIIF 1 Cambios en pasivos existentes por desmantelamiento, restauración y similares*, IASB: Londres.
- INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS BOARD (IASB) (2004) *CINIIF 5 «Derechos por la participación en fondos para el desmantelamiento, la restauración y la rehabilitación medioambiental»*, IASB: Londres.
- INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS BOARD (IASB) (2005) *CINIIF 6, Obligaciones surgidas de la participación en mercados específicos – Residuos de aparatos eléctricos y electrónicos*, IASB: Londres.
- KRIPPENDORFF, K. (1990) *Metodología del análisis de contenido. Teoría y Práctica*, Paidós: Barcelona.
- LARRINAGA, C. (1999) «Contabilidad Empresarial e Información Medioambiental. Especial Referencia a la Nota 19 del PGC de las Empresas Eléctricas», *Gestión Ambiental*, 1, pàg. 10-20.
- LARRINAGA, C., CARRASCO, C., CORREA, C., LLENA, F., i MONEVA, J. M. (2002) «Accountability and accounting regulation: the case of the Spanish environmental disclosure standard», *The European Accounting Review*, 11 (4), pàg.723-740.
- LLEI 1/2005, de 9 de març, per la que es regula el règim del comerç de drets d'emissió de gasos d'efecte hivernacle (BOE 10 març de 2005).
- LLEI 26/2007, de 23 d'octubre, de Responsabilitat Mediambiental (BOE 24 octubre de 2007).
- LLENA, F., MONEVA, J. M., i HERNANDEZ, B. (2007) «Environmental disclosures and compulsory accounting standards: the case of Spanish annual reports», *Business Strategy and the Environment*, 16 (1), pàg. 50-63.
- MASANET, M.; LLULL, A. i ROVIRA, M.R., (2008) «La informació mediambiental en el marc conceptual de la NIIF i en la regulació espanyola. La seva aplicació al cas dels passius», *Revista de Comptabilitat i Direcció*, 7, pàg. 133-159.
- MATEOS, A. (2009) La contabilidad de los Derechos de Emisión en el EU-ETS. Del IASB al PGC07, *Técnica Contable*, 720, pàg.83-94.
- MONEVA, J.M.; FERNÁNDEZ CUESTA, C. i LARRINAGA, C. (2002)

- «La normativa contable española sobre información financiera medioambiental», *Técnica Contable*, 648, pàg.949-961.
- MONEVA, J.M. i LLENA, F. (1996) «Análisis de la información sobre responsabilidad social en las empresas industriales que cotizan en Bolsa», *Revista Española de Financiación y Contabilidad*, 87, pàg. 361-402.
- PÉREZ, V. (2007) «Regulación contable de la divulgación de información medioambiental en Europa», *Cuadernos Aragoneses de Economía*, 17 (1), pàg.41-62.
- REIAL DECRET 437/1998, de 20 de març, per el que s'aproven les normes d'adaptació del Pla General de Comptabilitat a les empreses del sector elèctric (BOE 21 de març de 2008).
- REIAL DECRET 208/2005, de 25 de febrer, sobre aparells elèctrics i electrònics i la gestió dels seus residus (BOE 26 de febrer de 2005).
- REIAL DECRET 1514/2007, de 16 de novembre, pel qual s'aprova el Plan General de Comptabilitat (BOE 20 de novembre 2007).
- REIAL DECRET 1159/2010, de 17 de setembre, pel qual s'aproven les Normes per a la Formulació de Comptes Anuals Consolidades (BOE 24 de setembre de 2010).
- RESOLUCIÓ DE 25 DE MARÇ DE 2002, de l'Institut de Comptabilitat i Auditoria de Comptes (ICAC) per la qual s'aproven normes per al reconeixement, valoració i informació dels aspectes mediambientals en els comptes anuals (BOE 4 d'abril de 2002).
- RESOLUCIÓ DE 8 DE FEBRER DE 2006, de l'Institut de Comptabilitat i Auditoria de Comptes (ICAC) per la qual s'aproven normes de registre, valoració i informació dels Drets d'Emissió de Gasos d'Efecte Hivernacle (BOE 22 de febrer de 2006).
- RODRÍGUEZ, L. i LÓPEZ, M (2004) «Análisis de los atributos cualitativos de la información medioambiental proporcionada por las compañías del IBEX 35 (1998-2002)», *Revista de Contabilidad*, 7(14), pàg. 135-172.
- SASTRE, J.M. (2010) «Elementos contables medioambientales y normas internacionales», *Partida doble*, 226, pàg. 70-82.

ANEX 1

Llistat d'empreses incloses a la mostra

Bens de Consum (20)

Adolfo Domínguez
 Aldeasa
 Altadis
 Barón de Ley
 Campofrío Aliment.
 Cortefiel
 CVNE
 Dogi Internat Fabrics
 EbroPuleva
 Faes
 Inditex
 Natra
 Pescanova
 Puleva Biotech
 Service Point Solutions
 SOS Cuetara
 Tavex Algodonera
 Vidrala
 Viscofan
 Zeltia

Bens d'Inversió i Intermedis (21)

Acerinox
 Azkoyen
 C.A.F.
 Cementos Portland
 Duro Felguera
 Elecnor
 Aragonesas
 Ercros
 Española de Zinc
 GAMESA
 Global Steel Wire
 Grupo Emp Ence

Iberpapel Gestión
 La Seda de Barcelona
 Mecalux
 Miquel y Costas
 Papeles y Cartones Europa
 Sniace
 Tubacex
 Uralita
 Zardoya-Otis

Energia (8)

Cepsa
 Endesa
 Gas Natural
 Iberdrola
 Red Eléctrica Española
 Repsol YPF
 Unión Fenosa

Construcció (6)

Acciona
 ACS
 Grupo Dragados
 FCC
 Ferrovial
 Obrascón Huarte Lain

Comunicació i Serveis d'Informació (11)

Amper
 Avanzit
 Recoletos
 Indra
 Jazztel
 PRISA
 Sogecable

Telefónica
Telefónica Móviles
Terra Networks
TPI

Serveis de Mercat (20)

Abengoa
Acesa
Aguas de Barcelona
Amadeus
Aurea
Bami
Colonial

Europistas
Funespaña
Iberia
Logista
Metrovacesa
NH Hoteles
Parques Reunidos
Prosegur
Sol Meliá
Tele Pizza
Transports Azkar
Urbis
Vallehermoso

ACCID

Associació
Catalana de
Comptabilitat i
Direcció

Associació Catalana de Comptabilitat i Direcció

Edif. Col·legi d'Economistes de Catalunya
Pl.- Gal·la Plàcida 32, 4ª planta - 08006 Barcelona
Tel. 93 416 16 04 extensió 2019
info@accid.org - www.accid.org - @Associacio ACCID